

ISTINSKI HUMANIZAM KAO ISTINSKI NATURALIZAM

Prof. dr. Sulejman Festić: **Stanovništvo i prirodna okolina**,
Sarajevo, "Print", 1999. godine

ŽIVIMO U VRIJEME katastrofa i narastajuće sveopće destrukcije. Što nas, međutim, očekuje u trećem mileniju naše ere – opća kataklizma kao svojevrsna pobuna i osveta Prirode protiv Čovjeka; demografska eksplozija i masovna glad i žeđ za zdravom hranom i čistom, pitkom vodom; ratovi i dalja međusobna uništavanja ljudi i naroda ili možda samilost majke Prirode koja uz zdravi racio i istinsko pokajanje planetarne populacije ove naše također prirodne vrste koju samosvjesno imenujemo čovječanstvo, hoće i može da nam podari i osigura mir i blagostanje, humanitet progresa i želju čovjeka za čovjekom i Čovjeka za Prirodom,

kao i obratno. Čisto racionalno, sa umsko-razumskog, dakle, stajališta, i uz odsutnost svih vrsta i oblika proročanskoga, odgovor se, naravno, nalazi u nama, samo ga treba osloboditi zaborava, zaborava onog iskonskog u kome je biologijsko-antropološki, socijalno-kulturno i povijesno-civilizacijski utemeljeno i naše vlastito ishodište. Što u tome kontekstu znači i što nam nudi globalizacija?!

Ovo bi se polazno stajalište autora ovih redova moglo odrediti kao generalna i načelna parafraza mnoštva pitanja i odgovora što i prof. dr. Sulejman Festić, profesor sociologije Sarajevskog univerziteta (Građevinski fakultet) nudi na odavno nam datu i

zadatu temu i pitanje odnosa Čovjeka i Prirode u svojoj knjizi "Stanovništvo i prirodna okolina". Žeđ za ovom vrstom literature i znanstvenom problematizacijom ovoga sudbinskoga odnosa već odavno, naime, muči i opterećuje našu intelektualnu, naučnu i stručnu javnost i svekoliku kulturnu stvarnost od univerziteta i srednje-obrazovnih institucija školskog sistema, pa sve do države, vlasti, politike, itd.

Temeljno filozofsko stajalište i intelektualna supstanca ove knjige dokazanog humaniste i priznatoga znanstvenika, autora više poznatih djela na srodne teme ("Čovjek i Priroda – Na putu pomirenja", "Šapat prirode" (ekološki eseji sa motivima iz BiH), "Ljudi sjevera" (ekološki eseji sa motivima iz Norveške), "Ekološke ratne drame", "Vrijenje" (savremena sociološko-ekološka problematika data u literarnoj formi) mogli bi se odrediti na relaciji "Subjekt – Objekt" odnosa, tj. njegova suvremenoga vulgarno materijalističkog shvatanja i poimanja koje je prvobitno liberalnom idejom progresa, a potom i zanosom niza industrijskih i postindustrijskih revolucija, te, napokon, fenomenom kojega se plaše i najoptimističniji futurolozi a koga savremena filozofijsko-sociologijska znanost imenuje "ludilom racija".

Zaboravljajući svoje prirodno porijeklo i ne videći dovoljno jasno svoje mjesto na Zemlji i pod Sunčevim svodom, savremeni **homo faber** javlja se kao negacija **homo sapiensa** i **homo racionalisa**. Čovjek kao subjekt, u odnosu prema Prirodi kao objektu, sve više odustaje od svoje racionalne umsko-razumske, ontološke supstance i, motiviran, u najvećoj mjeri, isključivo egoističnim materijalnim interesom, sve se više pretvara u čovjeka grabežljivca i grabljivicu. Ovo "ludilo racija", posredovano i omogućeno razvitkom moderne industrije, tehnike, tehnologije, informatike, kibernetike itd., ugrozilo je prirodu do opasnih razmjera, istrošilo mnoge prirodne zalihe i resurse, ugrozilo i istrijebilo brojne prirodne biljne i životinjske vrste, onečistilo i zagađilo zrak i vodu, zemljište i hranu, itd., te time ugrozilo i samog čovjeka i čovječanstvo. Sinergizam kao aktivan, konstruktivno obostrano djelatan odnos između ljudskih, socijalno-kulturnih i prirodnih (anorganskih i organskih) sistema, potisnut je iz stvarnosti u sferu teorijskog pamćenja. Njega je neophodno vratiti u stvarnost življenja, jer Priroda je i Dom a ne samo predmet eksploatacije i surovog prilagođavanja (opredmećivanja) od čovjeka za čovjeka. Odnoseći se prema Prirodi, Čovjek se odnosi i prema samome sebi i svojoj ljudskoj

vrsti i okruženju. U protivnome, ne poštujući taj odnos, čovjek i samoga sebe i svoju ljudsku zajednicu ontološki desupstancijalizira, humano-etički negira i degradira.

Držeći se u prvim poglavljima knjige ovih temeljnih filozofijsko-humanističkih postulata, autor će u središnjim poglavljima svoga djela, prebacujući se na teren socijalne stvarnosti i služeći se naučnom metodologijom sociologije, demografije i ekologije, empirijski egzaktno i teorijski dosljedno etablirati i elaborirati čitav niz problema na relaciji odnosa između stanovništva i njegove prirodne okoline, kako na globalnoj (planetarnoj, ekumenskoj), tako i na regionalnoj (Bosna i Hercegovina) i lokalnoj ravni (pojedini dijelovi i naseljena mjesta u našoj zemlji). Gra-bežljiv odnos prema Prirodi i borba egoističnih materijalnih interesa prouzrokovali su blagostanje jednih i bijedu drugih slojeva i dijelova stanovništva, brojne ratove, uključujući i agresiju na našu zemlju (teritorijalne aspiracije i otimanje prirodnih bogatstava, pa i njihovo uništenje). Otud se, kao propratne pojave **genocida** redovito javljaju i **ekocid** (uništenje prirodnih bogatstava i dobara), **urbicid** (razaranje gradova), **kulturocid** (uništenje kulturnih tekovina i naslijeđa) itd. Sve ove teorijske postavke autor strogoćom naučne akribije

argumentira i dokazuje numeričkim podacima - od rasta stanovništva, nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja u određenim razdobljima kod nas i u svijetu, do podataka o zagađenosti i ugroženosti zraka, vode, zemlje i kretanja određenih vrsta oboljenja s tim u vezi.

Ovo obilje čisto empirijskih podataka i činjenica daje posebnu vrijednost autorovim teorijskim elaboracijama pojedinih problema i čitavome djelu. U teorijskim opservacijama ovih problema on se poziva i na mnoga prethodna znanstvena dostignuća (citirajući na odgovarajućim mjestima takve autoritete poput npr. Malthusa, Darvina, Marksa, Engelsa i brojne druge), kao i na najvažnija dokumenta međunarodne zajednice o ovoj problematici koje predstavlja kao zaseban dio svoje knjige.

U zadnjem poglavlju djela ("**Egzistencijalizam i ekologizam**"), svjesno vlastitome teorijskome uklonu, profesor Festić se ponovo vraća temeljnome problemu sudbinske povezanosti Čovjeka i Prirode, podvlačeći kako taj odnos ima obostrano egzistencijalno značenje, da on predstavlja i moralno pitanje čovjeka i čovječanstva danas. U tome diskursu slijedi i zaključak koji podsjeća na jednu Marksovu misao – tj. da bez istinske naturalizacije čovjeka (njegovog humanijeg odnosa prema prirodi) nema ni

istinske humanizacije prirode, njenog doživljaja kao doma i njenoga odnosa prema nama kao što nas vlastiti dom dočekuje i prihvata. Priroda je i Dom i Radionica; i jedno obitavalište, i jedini laboratorij svih nas i za sve nas, od pamtivijeka do danas i za one poslije nas.

Pisana popularnim, svima razumljivim jezikom i stilom, ova je knjiga dobro došla kako za rad sa učenicima i studentima, tako i kao vrijedna

pomoć stručnjacima i znanstvenicima, odnosno svima djelatnicima na ovome poslu, te, napokon, i svima onima koji očuvanje Prirode poimaju kao egzistencijalno pitanje opstanka čovječanstva. O tome govore i tri recenzije čiji se izvaci citiraju na prvim stranicama knjige. Njena je aktuelnost trajna kao i aktuelnost same znanosti.

Dr. Ivo Tomić